

มายาคติและการเหมารวมเกี่ยวกับนวัตกรรมตัวร้ายในภาพยนตร์ Spider-Man ปี 2017 และ 2019

Myth and Stereotypes of Villainous Innovators in Spider-Man Films in 2017 and 2019

เอกธนา ยวงทอง

ผศ.ดร.พราว อรุณรังสีเวช

Akethana Yuangtong

Assist. Prof. Proud Arunrangsiewed, PhD.

วิทยาลัยนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

College of Communication Art, Suan Sunandha Rajabhat University

นวัตกรรม (Innovation) เป็นสิ่งที่อยู่ในสังคมมาหลายยุคหลายสมัยในฐานะสิ่งที่ช่วยพัฒนาให้สังคมพัฒนายิ่งขึ้น ยกตัวอย่างเช่น ไอโฟน (iPhone) ที่พลิกโฉมโลกของการติดต่อสื่อสาร การดำเนินธุรกิจและวงการอื่น ๆ อีกมากมาย และการสร้างนวัตกรรมแทบจะเป็นอุตสาหกรรมเดียวที่ไม่ได้หยุดชะงักในการพัฒนาช่วงที่ทั่วโลกต้องประสบกับปัญหาโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในปัจจุบันมีองค์กรมากมายที่ได้รังสรรค์นวัตกรรมที่ช่วยให้สังคมขับเคลื่อนไปข้างหน้า ซึ่งในองค์กรจะต้องมีบุคลากรหลายฝ่าย นักนวัตกรรม หรือเรียกอีกอย่างว่า “นวัตกรรม” (Innovator) ในฐานะเป็นผู้อยู่เบื้องหลังของสิ่งประดิษฐ์และนวัตกรรมต่าง ๆ จึงเป็นอีกหนึ่งสถานะที่สังคมให้ความสนใจเพราะด้วยผลงานที่มองเห็นและจับต้องได้

มีบุคคลมากมายในแวดวงนวัตกรรมที่เป็นที่รู้จักตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน อาทิ ทอมัส เอดิสัน (Thomas Edison), เฮนรี ฟอร์ด (Henry Ford), สตีฟ จ๊อบส์ (Steve Jobs), เจฟฟ์ เบซอส (Jeff Bezos) หรือบุคคลที่กำลังโด่งดังอยู่ในขณะนี้อย่างอีลอน มัสก์ (Elon Musk) ที่สร้างผลกระทบต่อโลกในทางบวกจากสิ่งประดิษฐ์ขององค์กรที่บุคคลต่าง ๆ เหล่านี้ได้สังกัดอยู่

ในขณะที่สังคมเชื่อว่าบุคคลเหล่านี้ทำประโยชน์ ก็มีมายาคติมากมายที่แฝงเร้นอยู่ในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาพยนตร์ ละครโทรทัศน์ และในข่าว เช่น นวัตกรรมเป็นปัจเจกบุคคลที่มีความสามารถมากกว่าคนธรรมดา นวัตกรรมเป็นมหาเศรษฐีที่ร่ำรวยอันดับต้น ๆ ของโลก นวัตกรรมเป็นสิ่งที่ยากเกินความสามารถของคนธรรมดา

นอกจากนี้ม้งงานวิชาการจำนวนมากที่ระบุการเหมารวมโดยสังคมและสื่อ (Stereotype) เกี่ยวกับผู้มีความรู้ด้านเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ และความรู้เฉพาะทาง เช่น การสะท้อนความกลัวเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ และกลัวธรรมชาติเอาคีนมนุษย์ (Johnson, 2012) การสร้างบทบาทของนักวิทยาศาสตร์และวิศวกรคอมพิวเตอร์ว่าเป็นคนสติไม่ดี (Nagy, Wylie, Eschrich, & Finn, 2020) และความเชื่อที่ว่าผู้มีความสามารถด้านการสร้างสรรค์นวัตกรรมมักเป็นผู้ชาย ผิวขาว (Tintori, 2017)

การผลิตซ้ำเกี่ยวกับความเชื่อก่อให้เกิดการเหมารวม เช่น ในภาพยนตร์มักทำให้ผู้ชมเชื่อว่าผู้ชายสมองไวกว่าผู้หญิง (Gálvez, Tiffenberg, & Altszyler, 2019) เด็กเล็กที่รับรู้ภาพลักษณ์ของนักวิทยาศาสตร์จากสื่อ มักวาดรูปนักวิทยาศาสตร์เป็นผู้ชาย (Tan, Jocz, & Zhai, 2017) และ การมีนวัตกรรมเพศชายจำนวนมากในสื่อทำให้ผู้หญิงไม่สนใจสมัครเรียนในด้านนี้ จึงมีนักวิชาการด้านนวัตกรรมหญิงจำนวน 6 คน จัดโครงการประชาสัมพันธ์ระยะยาว และจัดงานประชุมวิชาการ เพื่อเชิญชวนให้นักเรียนมัธยมทั้งสองเพศสนใจเรียนต่อด้านเทคโนโลยีอย่างเท่าเทียมกัน (Siek, Connelly, Stephano, Menzel, Bauer, & Plale, 2006)

คนธรรมดา และผู้ขับเคลื่อนสังคม ตลอดจนนักวิชาการ ได้ทุ่มเทเวลาและแรงกายดำเนินโครงการ เผยแพร่บทความ สร้างสื่อ และจัดกิจกรรมจำนวนมาก เพื่อแก้ไขความเชื่อที่สังคมมีต่อนวัตกรรม ในขณะที่ผู้สร้างภาพยนตร์มีความสามารถที่จะเปลี่ยนบทเพียงเล็กน้อย โดยแทบไม่ได้กระทบรายจ่ายในการถ่ายทำ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีเช่นนี้จะมีผลต่อสังคมในวงกว้างกว่าที่บุคคลธรรมดาคนหนึ่ง ๆ จะทำได้

Kirby (2017) พบว่าบทบาทของผู้มีความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในภาพยนตร์ มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น เพราะสมัยโบราณ พวกเขามักจะเป็นตัวร้าย และในยุคหลัง ผู้มีความรู้ดังกล่าวกลายเป็นตัวละครฝ่ายดีมากขึ้น ส่วนในภาพยนตร์แอนิเมชันเรื่อง Spider-Man: Into the Spider-Verse นั้น Ridaryanthi and Jinguli (2021) พบว่าตัวละครทั้งเพศหญิงและชายมีความเป็นหญิง (Feminine Traits) และความเป็นชาย (Masculine Traits) สลับไปมาอย่างเท่าเทียมกัน ทำให้การดูดังกล่าว ไม่สร้างการเหมารวมในทางลบแก่ผู้ชม นอกจากด้านเพศแล้ว Basyratu (2019) ยังชื่นชมภาพยนตร์ Spider-Man ที่นำแสดงโดย Tom Holland ว่าเป็นการกำจัดการเหมารวมเกี่ยวกับวัยรุ่นเจน Z (Generation Z Stereotypes) ซึ่งปกติจะถูกมองว่า ซี้เกียจ สนใจแต่ตนเอง สมารถสั้น เบื่อง่าย ไม่อดทน แต่ในภาพยนตร์ ตัวละครหลักมีความตั้งใจและเห็นแก่ส่วนรวม ซึ่งเป็นทั้งตัวอย่างที่ดีให้กับวัยรุ่นในโลกความจริงและยังทำให้ผู้ใหญ่มองเห็นข้อดีของวัยรุ่นด้วย (Basyratu, 2019)

บทความนี้วิเคราะห์บทบาทและมายาคติความเป็นนวัตกรของตัวร้ายในภาพยนตร์ Spider-Man: Homecoming (2017) และ Spider-Man: Far from Home (2019) โดยอภิปรายเป็นรายประเด็น โดยเทียบบทบาทตัวละครว่าเหมือนหรือแตกต่างจากมายาคติอย่างไร

1. ความคิดสร้างสรรค์เหนือมนุษย์

ผู้เขียนชื่อที่ 1 พบว่า ตัวร้ายในทั้ง 2 เรื่องมีความคิดสร้างสรรค์เหนือมนุษย์ โดย Adrian Toomes (Vulture) ซึ่งเป็นตัวร้ายในเรื่อง Spider-Man: Homecoming แสดงกระบวนการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่เกินความสามารถคนปกติจะทำได้ ส่วน Quentin Beck (Mysterio) ตัวร้ายในเรื่อง Spider-Man: Far from Home ไม่ได้แสดงถึงกระบวนการสร้างนวัตกรรม แต่แสดงการนำนวัตกรรมมาใช้ตลอดทั้งเรื่อง และเนื่องจากเป็นตัวร้าย ทั้งสองจึงมีลักษณะการถูกเหมารวมในสื่อเหมือนภาพยนตร์เก่า ๆ คือ การใช้เทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ในทางที่ไม่ดี

2. ลักษณะทางประชากรศาสตร์

นักตรวดร้ายทั้งสองตัว เป็นเพศชาย ชาวตะวันตกผิวขาว ตรงกับการเหมารวมในสื่อบันเทิงทั่วไป ที่มงานด้านนวัตกรรมของ Adrian Toomes เป็นเพศชายทั้งหมด ส่วนที่มงานของ Quentin Beck แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงมีบทบาททางเทคโนโลยี แต่ก็ยังน้อยกว่าผู้ชาย

3. มายาคติเรื่องการระบุตัวนักประดิษฐ์เพียงคนเดียว

ผู้เขียนข้อที่ 1 พบว่า ในองค์กรของ Adrian Toomes มีหน้าที่ประดิษฐ์คิดค้นอุปกรณ์รวมถึงอาวุธต่าง ๆ มีพนักงานเพียงไม่กี่คนที่ในภาพยนตร์นำเสนอให้เห็นว่าพวกเขามีส่วนช่วยปฏิบัติการประดิษฐ์อุปกรณ์ หากพิจารณาถึงความเป็นองค์กรในโลกความจริงแล้วเป็นไปได้น้อยมากที่จะมีที่มงานจำนวนน้อยเช่นนั้น แต่ในทางกลับกัน ผู้เขียนข้อที่ 2 พบว่า Quentin Beck มีที่มงานจำนวนมากช่วยกันสร้างภาพเสมือนจริงด้วยการบังคับโดรน (Drone หรือ อากาศยานไร้คนขับ) โดยมีฉากที่แสดงภาพที่มงานทั้งหมด หลังจากที่ Peter Parker มอบแว่น (แว่น E.D.I.T.H. ที่ใช้ในการเข้าถึง Stark Industries Network ทั่วโลกและดาวเทียม) ให้แก่ Quentin Beck ซึ่งหลังจาก Peter Parker เดินออกจากร้าน Quentin Beck ก็กล่าวกับที่มงานว่า

"... Like the holographic system I designed. A revolutionary breakthrough with limitless applications that Tony turned into a self-therapy machine and renamed Binarly Augmented Retro-Framing, or BARF. ... I told him it was a mistake, that my technology could change the world. And then he fired me. ... (toast/ดื่มฉลองให้แก่) to William. William! ... Powerful illusions, real damage, worked like a charm. ... Thank you, brother. To Guterman. Guterman! The story you created of a soldier from another Earth named Quentin fighting space monsters in Europe is totally ridiculous and apparently the kind of thing people will believe right now. I mean, everybody bought it. To Victoria. To Victoria! Staging electromagnetic pulses at each attack site so Fury's own satellites would confirm our lies. Inspired idea. To Janice. Janice! After Tony died, she was the one who discovered that E.D.I.T.H. was being handed over not to us, not to the Defense Department, but to a child. Thank you. To Janice! And to the rest of you, Tony Stark is gone. ... With our technology and with EDITH, Mysterio will be the greatest hero on Earth! Yeah! Then everyone will listen! Not to a boozy man-child. No! Not to a hormonal teenager. No! To me and to my very wealthy crew. To us. To us."

ผู้เขียนข้อที่ 2 ตีความว่า Quentin Beck มีที่มงานจำนวนมากเทียบเท่ากับบริษัทผลิตนวัตกรรมในโลกความจริง และเขายังให้ความสำคัญกับที่มงานมากกว่า Adrian Toomes โดยใช้คำว่า "เรา (we, our, us)" และกล่าวชื่นชมพนักงาน 4 คนคือ William, Guterman, Victoria และ Janice เป็นผู้ชาย 2 คนและผู้หญิง 2 คน โดยผู้เขียนบทเลือกที่จะพูดชื่อผู้ชายก่อนผู้หญิงทั้งสองคน แทนที่จะพูดสลับกัน แสดงให้เห็นว่า ยังให้ความสำคัญกับผู้ชายในฐานะพนักงานบริษัทที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีอยู่

นอกจากนี้ จากบทพูดดังกล่าว ที่ว่า Quentin Beck ระบุว่า เขาสร้างนวัตกรรมนี้ขึ้น แต่ Tony Stark ได้เขาออกและนำนวัตกรรมนั้นไปใช้ในการบำบัดส่วนตัวแทน อาจสามารถตีความได้ว่า Quentin Beck พยายามชี้ให้เห็นว่า Tony Stark และบริษัท Stark Industries ขโมยผลงานของเขาไป ซึ่งแตกต่างจาก Adrian Toomes ที่ผู้เขียนข้อที่ 1 กล่าวถึงประเด็นที่ว่า เขาเป็นนักตรวดที่ต้องการต่อ ยอดธุรกิจโดยขโมยเครื่องบิน D.O.D.C. ที่ใช้ขนส่งอาวุธจาก Avengers Tower ไปยังสำนักงานใหญ่

แห่งใหม่ของทีม และก่อนหน้านั้นยังขโมยแหล่งพลังงานที่ชื่อ Chitauri Energy Core มาใช้ นวัตกรรมผู้เน้นเรื่องการแก้ปัญหาในองค์กรเป็นหลัก ซึ่งไม่เหมือนกับ Quentin Beck ที่ต้องการให้ตนเองและทีมงานเป็นผู้ยิ่งใหญ่ราย

นอกจากนี้ ผู้เขียนชื่อที่ 1 ได้เสริมเรื่องการดำเนินธุรกิจว่า ภาพยนตร์เรื่อง Spider-Man: Homecoming มักให้ความสำคัญในการนำเสนอเป้าหมายมากกว่ากระบวนการ ภาพยนตร์ไม่ได้เล่าถึงกระบวนการในการบริหารและแก้ปัญหาขององค์กรของ Adrian Toomes อย่างละเอียดเท่าที่ควร มีเพียงแต่การตัดสินใจว่าจะขายอาวุธให้ใคร ไปปล้นวัสดุอุปกรณ์ที่ใด และการออกตามล่าตัว Spider-Man ซึ่งการให้ความสำคัญที่เป้าหมายมากกว่ากระบวนการในด้านการประกอบธุรกิจถือว่ามีความเสี่ยงมาก แต่ภาพยนตร์ก็สามารถสอนผู้ชมได้ว่า แม้จะเป็นธุรกิจค้าอาวุธเถื่อนที่ดำเนินงานมาหลายปี หากไม่พิจารณาอย่างถี่ถ้วนอาจเป็นการส่งต่อความเชื่อที่ผิดได้

ดังที่บทความนี้ยกภาพยนตร์แนวซูเปอร์ฮีโร่ขึ้นมาเป็นกรณีศึกษา แม้ผู้ชมอาจเชื่อว่า มีคุณค่าหลักคือการสร้างความบันเทิง แต่หากวิเคราะห์ในมุมที่ต่างออกไปก็สามารถต่อยอดเป็นความรู้ที่เชื่อมโยงเข้ากับการสื่อสาร มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศาสตร์แขนงอื่น ๆ ได้เช่นกัน ผู้ชมที่มีความรู้เท่าทัน สามารถเรียนรู้จากสื่อและวิจารณ์สื่อเพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณค่า ผู้ชมที่รู้ไม่เท่าทันอาจถูกปลูกฝังด้วยมายาคติและการเหมารวม และนำไปใช้ในโลกความจริงอย่างผิด ๆ

กิตติกรรมประกาศ จากผู้เขียนชื่อที่ 1

ขอขอบคุณ คุณแม่สุวิชา ยวงทอง ที่ให้อิสระในการเลือกทางเดินชีวิตของคุณชายคนเดียวคนนี้ พร้อมทั้งคอยเป็นแรงสนับสนุนในทุกช่วงเวลาของชีวิตตลอดมา

References

- Basyaratu, D. D. (2019). *Representation of Young Superhero on the Main Character in Spider-Man: Homecoming (2017): An Archetypal Study* (Bachelor's thesis, Universitas Airlangga).
- Gálvez, R. H., Tiffenberg, V., & Altszyler, E. (2019). Half a century of stereotyping associations between gender and intellectual ability in films. *Sex Roles, 81*, 643-654. <https://doi.org/10.1007/s11199-019-01019-x>
- Johnson, P. M. (2012). *The Importance of Horror: How Horror Films Reduce Anxiety Toward Societal Fears* (Master's thesis, San Diego State University).
- Kirby, D. A. (2017). The changing popular images of science. In K. H. Jamieson, D. Kahan, & D. A. Scheufele (Eds.), *The Oxford Handbook of the Science of Science Communication*, 291-298. Oxford University Press.
- Nagy, P., Wylie, R., Eschrich, J., & Finn, E. (2020). Facing the Pariah of Science: The Frankenstein myth as a social and ethical reference for scientists. *Science and engineering ethics, 26*, 737-759. <https://doi.org/10.1007/s11948-019-00121-3>